

Lausunto

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle

Sanaston lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022 (HE 146/2021 vp)

Kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö Sanasto ry, Sanasto rf (jäljempänä Sanasto) kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa. Sanasto on valtakunnallinen kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö, joka valvoo kirjallisuuden tekijöiden oikeuksia ja etuja. Edustamme yli 14 000 suomalaista kirjallisuuden tekijää. Sanaston jäsenjärjestöjä ovat Finlands svenska författareförening rf, Suomen Kirjailijaliitto ry, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry sekä Suomen tietokirjailijat ry.

Sanaston pääviestit

- *Lainauskorvaukseen tulee tehdä tasokorotus, jolla turvataan lainauskorvausten säilyminen pohjoismaisella tasolla sekä korvausten piirin laajentaminen*
- *E-kirjat ja e-äänikirjat tulee saattaa lainauskorvauksen piiriin nyt käynnissä olevan tekijänoikeuslain uudistuksen yhteydessä*

1. Lainauskorvauksen tulee säilyä pohjoismaisella tasolla

Lainauskorvaus on tekijänoikeuskorvaus, jota maksetaan teosten kirjastolainauksesta. Se on korvausta teosten ilmaisesta käyttämisestä ja siitä tekijälle aiheutuvasta tulonmenetyksestä. Kun teosten maksuton kirjastolainaus sallitaan, tulee siitä suorittaa asianmukainen käyttöön perustuva tekijänoikeuskorvaus. Lainauskorvaus on osa kirjallisuuden tekijän tuloja, joka lisää kirjailijoiden ja kääntäjien mahdollisuuksia elättää itsensä työllään sekä keskittyä uusien teosten kirjoittamiseen. Lainauskorvaus on monelle kirjailijalle ja kääntäjälle tärkeä osa omaa toimeentuloa.

Kirjastolaitoksella on valtava merkitys sivistykselle ja lukutaidolle. Suomalaiset ovat ahkeria kirjastonkäyttäjiä, ja pohjoismaista meillä käytetään kirjastoja kaikista eniten. Kirjastolainoja tehdään vuosittain

sanasto

Korkeavuorenkatu 30 A, 00130 Helsinki
+358 9 5629 3300, info@sanasto.fi, sanasto.fi

yli 85 miljoonaa, joka on huomattava määrä verrattaessa kirjamyyntiin, joka on Suomessa vuosittain noin 20 miljoonaa kirjaa.

Suomessa lainauskorvausjärjestelmä syntyi myöhään muihin Euroopan maihin verrattuna, sillä lainauskorvauksia alettiin maksaa Suomessa vasta vuonna 2007. Kirjallisuuden tekijät ovat kuitenkin hyvin kiitollisia siitä, että lainauskorvaus nousi Suomessa vihdoin vuonna 2017 pohjoismaiselle tasolle ja korkeakoulukirjastot otettiin mukaan korvauksen piiriin. Nyt on välttämätöntä tarkastella jälleen korvausten tasoa, jonka osoittaa myös alla oleva taulukko.

Lainauskorvaukset Pohjoismaissa vuonna 2020*

	Lainoja vuodessa	Määräraha vuodessa €	Määräraha- korotukset vuodesta 2016	Maksettu vuodesta
Tanska	30 miljoonaa	25,7 M€	4,2 %	1942
Ruotsi	63 miljoonaa	17,8 M€	21,5 %	1954
Suomi	86 miljoonaa	14,2 M€	0 %	2007

*Lainauskorvausjärjestelmät vaihtelevat hieman maittain, eivätkä ole täysin vertailukelpoisia.

Huom. Suomessa myydään vuosittain noin 20 miljoonaa kirjaa.

Pohjoismaisessa vertailussa olemme jäämässä lainauskorvausten tason osalta jälkeen. Lainauskorvausten määrärahaa ei ole nostettu Suomessa vuoden 2016 jälkeen, kun taas vastaavasti samassa ajassa Ruotsissa on korotettu määrärahaa 20 prosentilla. Tasokorotukselle on näkemyksemme mukaan myös vahvat poliittiset perusteet: vuonna 2015 annetussa parlamentaarisessa julkilausumassa eduskunnan kaikki poliittiset ryhmät edellyttivät, että lainauskorvauksen tulisi olla pohjoismaisella tasolla.

2. Lainauskorvaus tulee ulottaa myös e-kirjojen ja e-äänikirjojen lainaamiseen

Lainauskorvaus tulee ulottaa myös e-kirjojen ja e-äänikirjojen lainaamiseen. Korvausoikeuden laajentamisella varmistetaan, että kaikki tekijät pysyvät lainausmuodosta riippumatta mukana arvoketjussa silloin, kun heidän teoksiaan lainataan yleisistä kirjastoista ja korkeakoulukirjastoista. Voimassa olevan tekijänoikeuslain mukaan lainauskorvausta suoritetaan vain fyysisten teoskappaleiden lainoista. Kirjastot hankkivat sähköisten teosten lainaamiseen luvat tavallisesti kustantajilta. Käytännössä tekijöillä ei mahdollisuuksia vaikuttaa kirjastoille kustantajien toimesta myytävien lisenssien ehtoihin ja teosten lainamääriä on kustannussopimusten solmimisen yhteydessä vaikea arvioida. Lisäksi kertakorvauksella

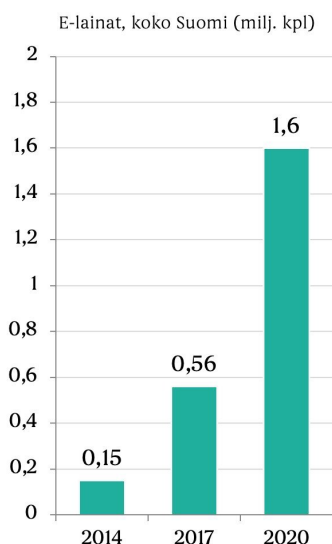
sanasto

Korkeavuorenkatu 30 A, 00130 Helsinki
+358 9 5629 3300, info@sanasto.fi, sanasto.fi

oikeutensa kustantajalle luovuttavat tekijät jäävät sähköisten teosten lainaamisen osalta täysin arvoketjun ulkopuolelle. Suomi oli Euroopan viimeisiä maita, joka alkoi suorittamaan tekijöille lainauskorvauksia teostensa lainaamisesta. Katsomme oikeudenmukaiseksi, että e-aineistot otetaan viipymättä korvauksen piiriin. Näin varmistetaan lainauskorvauksen eläminen ajassa ja korvausten teknologia-neutralius. Lainauskorvauksia suoritetaan e-kirjojen lainaamisesta tällä hetkellä Iso-Britanniassa, Tanskassa ja Alankomaissa eli niissä maissa, joissa e-aineistojen lainaaminen on Suomen tavoin lähtenyt merkittävästi kasvamaan.

E- ja e-äänikirjojen lainaaminen lisääntyy Suomessa vauhdilla. Vuosien 2015–2020 aikana e-aineistojen lainaus yleisissä kirjastoissa kasvoi lähes 500 prosenttia. Todennäköistä on, että e-kirjojen yleisten kirjastojen lainamäärä tulee tänä vuonna lähentymään 2 miljoonaa lainatapahtumaa tai jopa ylittänyt sen. Suomessa e-aineistojen lainamäärät kasvavat siis poikkeuksellisen nopeasti. Siksi tekijät ansaitsevat, että lainauskorvaus hoidetaan viipymättä teknologianeutraaliksi.

Suomessa on parhaillaan selvityksessä kansallisen e-kirjaston perustaminen. Kansallinen e-kirjasto ei kuitenkaan voi rakentua kestäväälle pohjalle, jos kysymystä lainauskorvauksista ei ole ratkaistu. E-kirjojen lainauskorvaus on saanut laajaa kannatusta koko kirja-alalla, ja tekijöiden lisäksi lainauskorvausten maksamista kannattavat myös kirjastot ja kustantamot.

Yleisesti nähdään reiluna, että tekijät saavat teoksista lainauskorvausta formaatista riippumatta. E-kirjojen lainauskorvaus on mahdollista toteuttaa suhteellisen pienillä lainmuutoksilla tekijänoikeuslakiin. Luonnollisesti ehdoton reunaehto lain muuttamisessa on se, että kirjaus ei saa heikentää e-kirjojen kaupallista markkinaa. E-kirjojen osalta lainauskorvaus voidaan toteuttaa esimerkiksi seuraavalla Iso-Britannian mallin mukaisella kirjauksella tekijänoikeuslain lainauskorvaussäännöksen yhteyteen:

”Teoksen tekijällä on oikeus lainauskorvaukseen myös silloin, kun kirjan tai äänikirjan sähköinen kappale välitetään kirjaston käyttäjälle maksutta ja välittäminen on tapahtunut hankitun lisenssin ehtojen mukaisesti.”

Pitämällä huolta siitä, että lainauskorvaus on teknologianeutraali ja että sen määrä on riittävällä tasolla, pidämme huolta suomalaisen kirjallisuuden elinvoimaisuudesta. Se on merkittävä osa suomalaista kulttuuria. Lainauskorvaukset on aivan oikein päätetty suorittaa valtion budjetista. Tekijät kokevat tällä hetkellä hyvin haastavaksi sen puolesta taistelemisen, että he pysyvät asianmukaisesti mukana arvoketjussa, kun heidän luomiaan sisältöjä käytetään uusilla tavoilla esimerkiksi äänikirjoina. Teosten käyttömuotojen moninaistuessa valtion tulee näyttää esimerkkiä siinä, että valtion budjetista maksettavaksi

sanasto

Korkeavuorenkatu 30 A, 00130 Helsinki
+358 9 5629 3300, info@sanasto.fi, sanasto.fi

päätetyt korvaukset seuraavat teosten käyttömuotojen kehitystä ja tekijät saavat asianmukaisen korvauksen teostensa lainaamisesta käyttömuodosta riippumatta.

Suomessa on parhaillaan vireillä tekijänoikeuslain uudistus, jossa säädetään tekijänoikeusdirektiivi osaksi kansallista lainsäädäntöämme ja tehdään myös muita muutoksia tekijänoikeuslakiimme. E-aineistojen mukaan ottaminen korvauksin piiriin vaatii hyvin pieniä muutoksia tekijänoikeuslakiimme. Kun lakia parhaillaan uudistetaan, tulee tämä asia hoitaa samassa yhteydessä kuntoon. Ikävä kyllä nyt lausunnoilla olevassa hallituksen esitysluonnoksessa ei näin ole esitetty tehtävän.

Sanasto esittää, että eduskunta antaisi asiasta lausuman, joka velvoittaisi tekijänoikeuslain muuttamisesta vastaavan ministeriön varaamaan tarkoitukseen riittävät määrärahat, jotta painettujen teosten lainauskorvausten taso ei laske e-aineistojen mukaantulon myötä ja korvausten pysyminen pohjoismaisella tasolla voidaan varmistaa. Asiaan liittyvä tekijänoikeuslakiin tarvittava pieni lainmuutos olisi perusteltua toteuttaa samassa yhteydessä, kun parhaillaan lausunnoilla olevaa tekijänoikeuslain muutosesitystä valmistellaan. Eduskunnan asiassa esittämän sisältö voisi kuulua esimerkiksi seuraavasti:

Eduskunta edellyttää, että lainauskorvausmäärärahan tasoa korotetaan vastaamaan Pohjoismaista korvaustasoa ja tekijänoikeuslakia muutetaan viipymättä niin, että e-kirjat ja e-äänikirjat tuodaan lainauskorvauksen piiriin e-aineistojen kaupallisen markkinan toimintaa vaarantamatta.

Helsingissä 27. päivänä lokakuuta 2021

Anne Salomaa
Toiminnanjohtaja

sanasto

Korkeavuorenkatu 30 A, 00130 Helsinki
+358 9 5629 3300, info@sanasto.fi, sanasto.fi

